

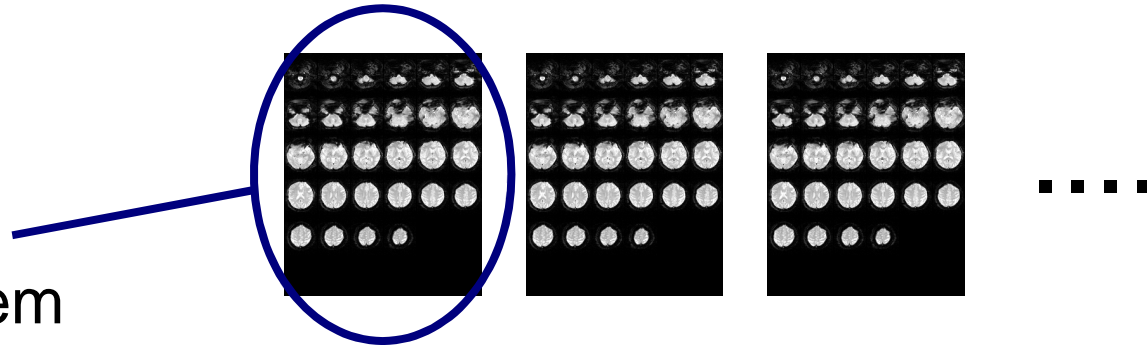

PŘEDZPRACOVÁNÍ DAT

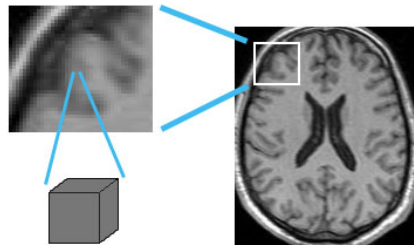
TERMINOLOGIE

- **Session** – soubor skenů nasnímaných během jednoho běhu stimulačního paradigmatu (řádově desítky až stovky skenů)

- **Sken** – jeden nasnímaný objem

- **Voxel** – elementární nasnímaná část objemu

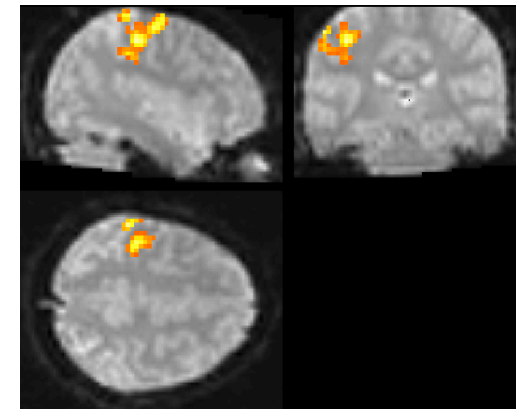
NAMĚŘENÁ DATA

- funkční skeny

nejčastěji EPI sekvence

TR = 1.5 až 3 s ; TE = desítky ms ; FA = 90°

voxel: cca 3x3x3 mm

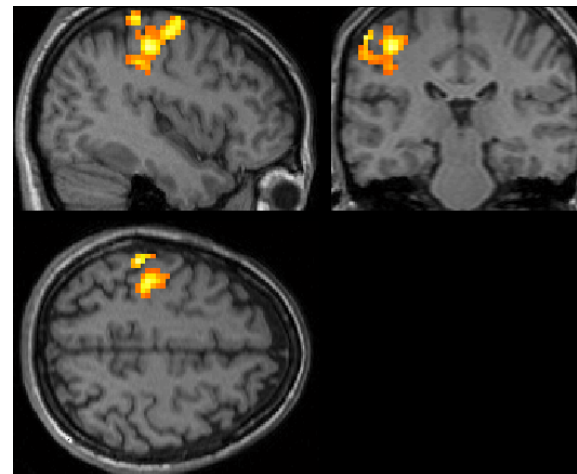
- strukturální sken

nejčastěji T1 sekvence

Např.: MPRAGE TR = 1.7s ;

TE = 3.93ms ; FA = 15° ;

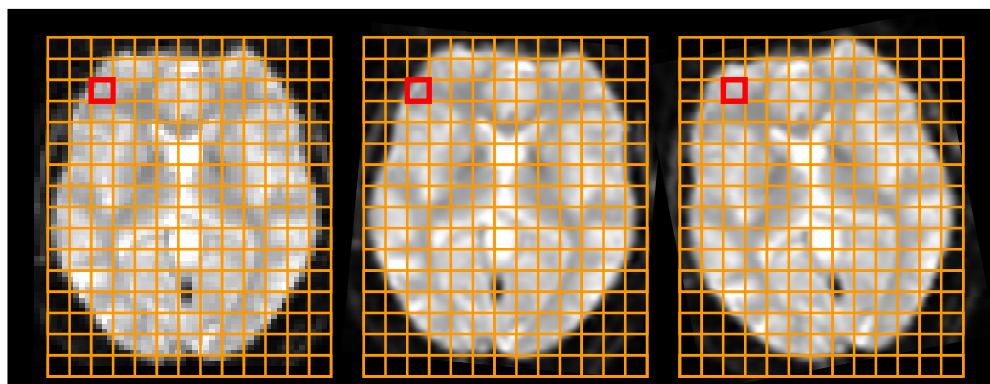
voxel: cca 1x1x1 mm

- data popisující chování subjektu během vykonávání úlohy

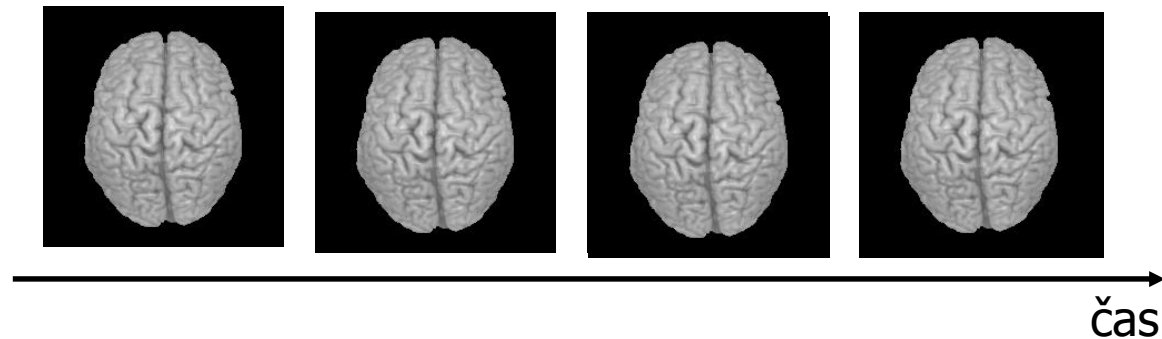
KOREKCE POHYBU

- vlivem pohybu subjektu jsou jednotlivé skeny vzájemně posunuty a natočeny
- statistické zpracování signálu probíhá individuálně pro každý voxel
- voxel v jednotlivých skenech musí odpovídat stejnému místu v mozku

KOREKCE POHYBU

- nalezení optimálních parametrů **posunů a rotací** vůči referenčnímu skenu (typicky první sken série)

- převzorkování

KOREKCE POHYBU

matematika

- iterační proces
- minimalizace rozdílu mezi referenčním a registrovaným obrazem
- pouze rigidní transformace

$$\begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ y_3 \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} m_{11} & m_{12} & m_{13} & m_{14} \\ m_{21} & m_{22} & m_{23} & m_{24} \\ m_{31} & m_{32} & m_{33} & m_{34} \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \\ 1 \end{bmatrix}$$

původní souřadnice

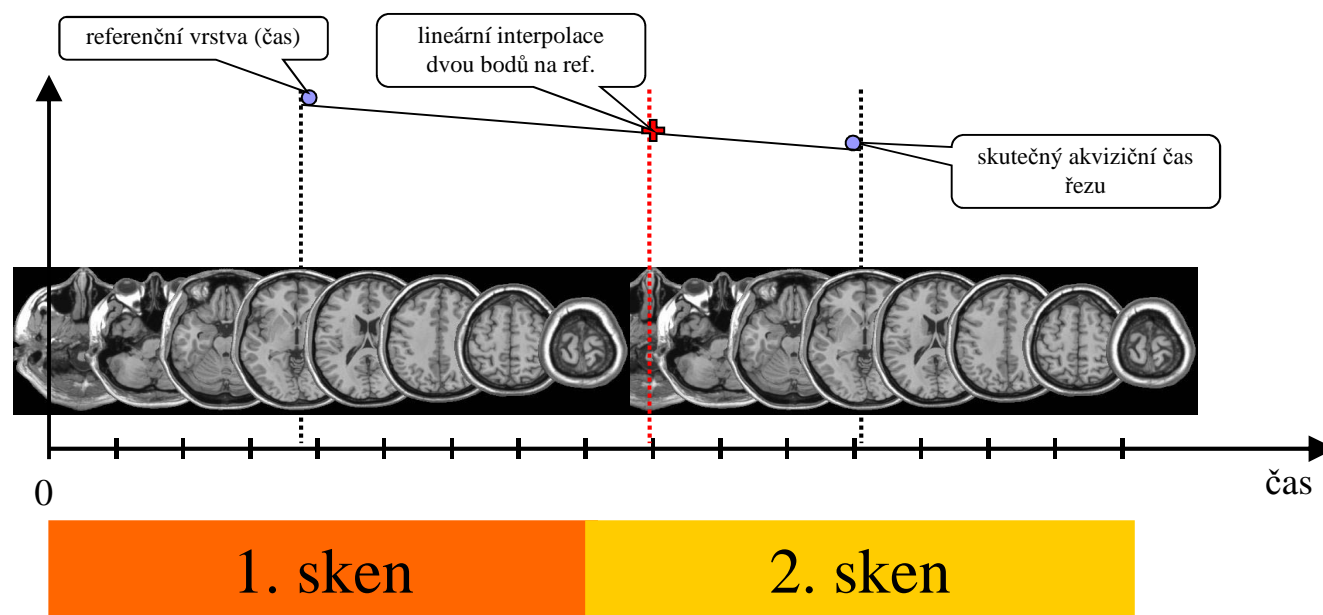
nová souřadnice

rotace kolem osy x,y,z

posun v ose x,y,z

KOREKCE ROZDÍLNÝCH AKVIZIČNÍCH ČASŮ JEDNOTLIVÝCH ŘEZŮ

- rozdíl v čase akvizice prvního a posledního řezu – řádově sekundy ($\sim TR$)
- v různých vrstvách rozdílné fáze hemodynamické odpovědi
=> problém - statistické modely předpokládají stejný akviziční čas ve všech voxelech
  - časová interpolace signálu na referenční okamžiky

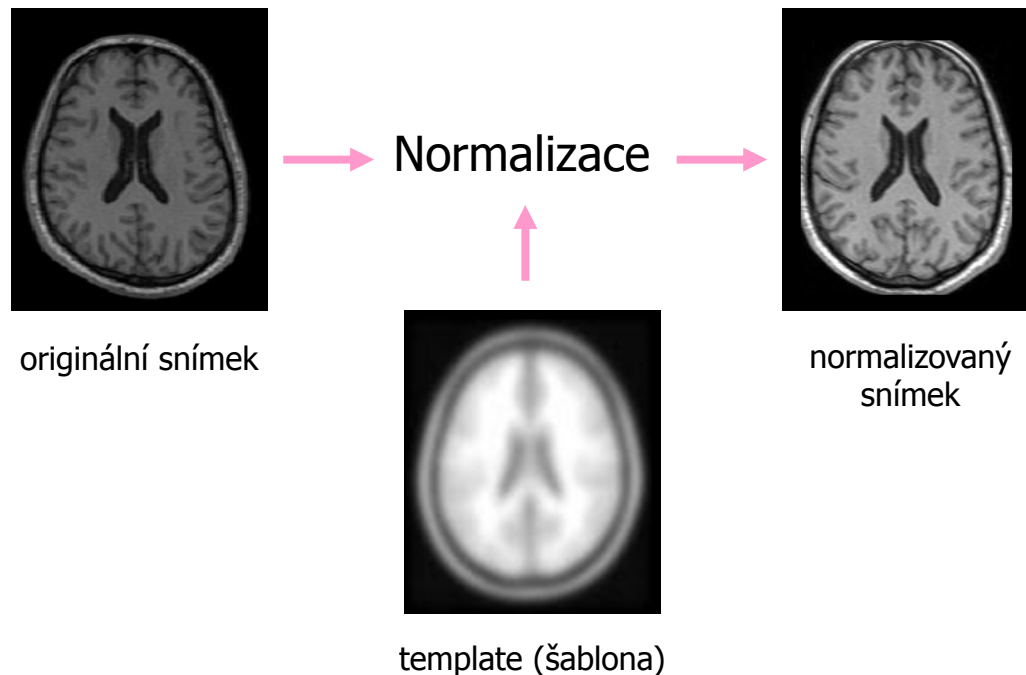
PROSTOROVÁ NORMALIZACE

NEUROVĚDNÍ VÝZKUM

X

KLINICKÁ APLIKACE

- umožňuje srovnat výsledky mezi subjekty (z hlediska lokalizace)
- transformace souřadného systému do standardního prostoru (např. MNI)

- lineární transformace
posun, otočení, zoom, zkosení
- nelineární transformace - deformace
pomocí sady kosinových funkcí

PROSTOROVÁ NORMALIZACE - matematika

- iterační proces
- minimalizace rozdílu mezi referenčním a registrovaným obrazem
- afinní a nelineární transformace

1. krok

nalezení 12 parametrů afinní transformace
souřadnic $\mathbf{y} = \mathbf{M} \cdot \mathbf{x}$

$$\begin{bmatrix} y_1 \\ y_2 \\ y_3 \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} m_{11} & m_{12} & m_{13} & m_{14} \\ m_{21} & m_{22} & m_{23} & m_{24} \\ m_{31} & m_{32} & m_{33} & m_{34} \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} x_1 \\ x_2 \\ x_3 \\ 1 \end{bmatrix}$$

2. krok

nalezení parametrů $\mathbf{q}$ nelineární
transformace souřadnic pomocí bazových
funkcí $\mathbf{d}$ (kosinovy funkce)

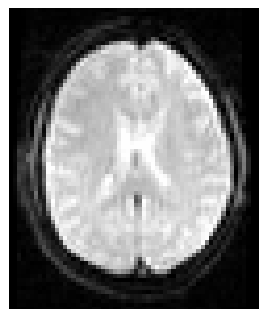
$$y_1 = x_1 + \sum_j q_{j1} d_j(\mathbf{x})$$

$$y_2 = x_2 + \sum_j q_{j2} d_j(\mathbf{x})$$

$$y_3 = x_3 + \sum_3 q_{j3} d_j(\mathbf{x})$$

PROSTOROVÁ FILTRACE

- zlepšení poměru signál/šum
- data lépe vyhovují požadavku na normální rozložení
- menší přesnost lokalizace výsledků

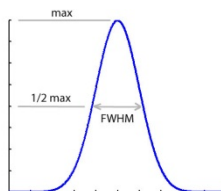
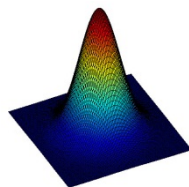
originální snímek

→ Filtrace →

filtrovaný snímek

Gaussův filtr

FWHM standardně 6 – 8 mm

PROSTOROVÁ FILTRACE

matematika

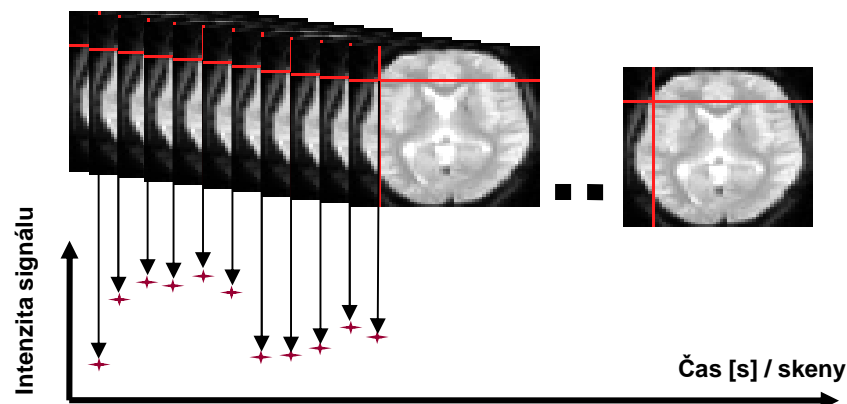
- konvoluce 3D matice dat s 3D maticí filtračního jádra, kde $f(x,y,z)$ je výsledný obraz, $g(x,y,z)$ je původní obraz a $h(x,y,z)$ je jádro filtrace

$$f(x, y, z) = g(x, y, z) * h(x, y, z) = \sum_{i=-m}^m \sum_{j=-m}^m \sum_{k=-m}^m f(x-i, y-j, z-k) \cdot h(i, j, k)$$

DALŠÍ OPERACE

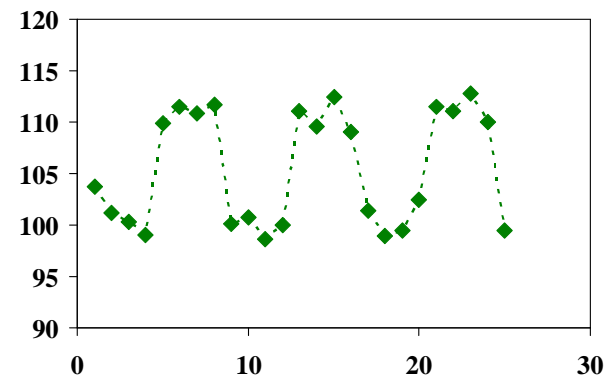
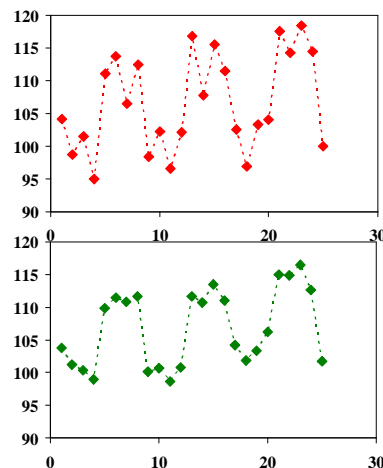
- **grand mean scaling** - průměrná intenzita skenů celé série normalizována na referenční hodnotu

- přechod z prostorové do časové domény

- filtrace v časové oblasti

- filtry typu horní a dolní propust
- vř šum, fyziologický šum, trendy v datech

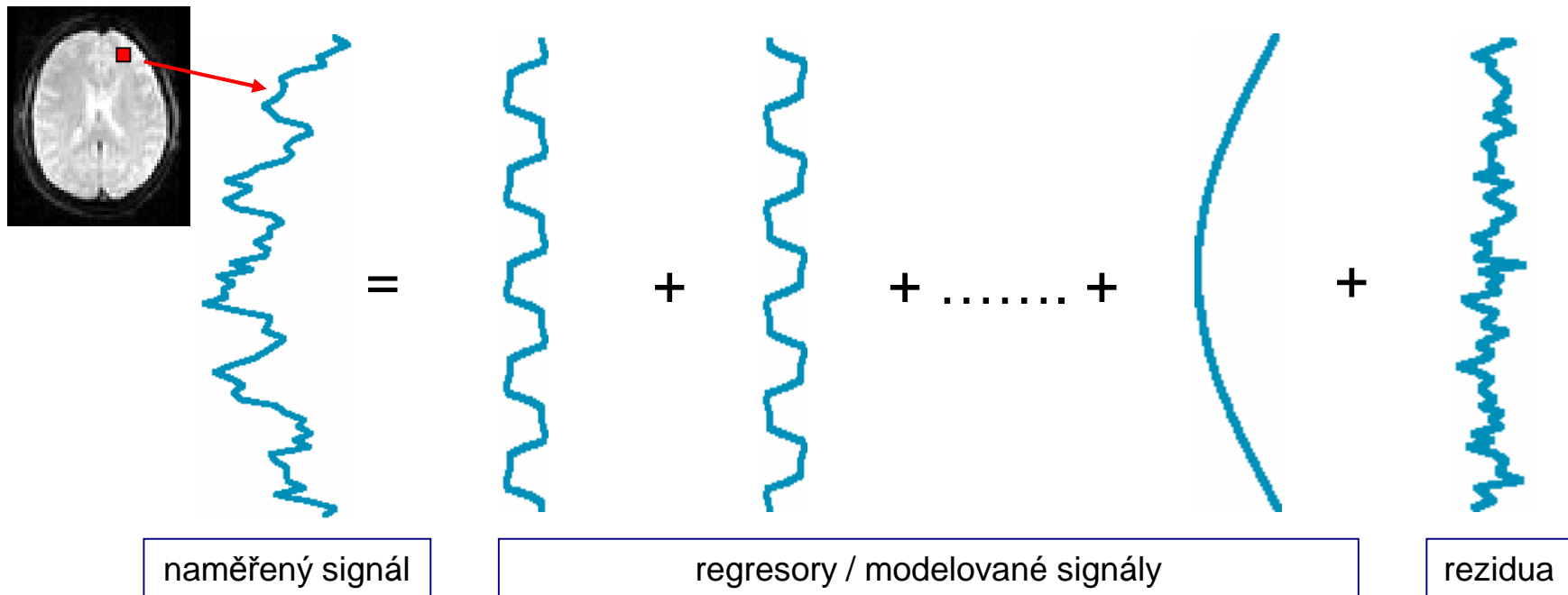

ANALÝZA POMOCÍ OBECNÉHO LINEÁRNÍHO MODELU

GLM

- GLM předpokládá, že BOLD signál v daném místě v mozku je tvořen lineární sumací modelových signálů

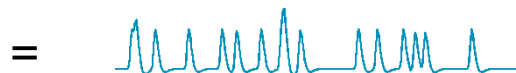
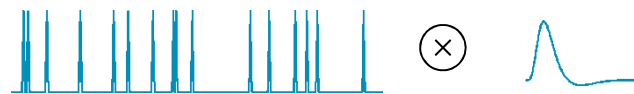
$$Y_i = x_1 \cdot \beta_{1i} + x_2 \cdot \beta_{2i} + \dots + x_n \cdot \beta_{ni} + e_i$$

REGRESORY

- signály x_i tvoří sloupce matice návrhu (Design Matrix)

regresory modelující stimulaci
konvoluce stimulace s HRF

regresory modelující arteficiální
složky signálu

- arteficiální signál způsobený pohybem (pohybové parametry odhadnuté v kroku Realign)

- variabilita tvaru HRF
  - => jiný model HRF
    - časová/disperzní derivace kanonické HRF
    - FIR
    - Fourieruv rozvoj

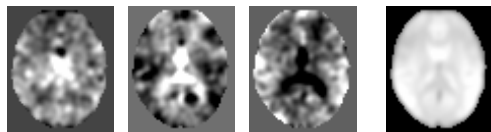
VÝPOČET GLM

- rovnice GLM

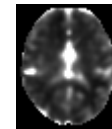
$$Y = X^* \beta + \varepsilon$$

- řešením rovnice GLM je sada optimálně nalezených vah β , která minimalizuje residuální signál ε
- analytické řešení metodou nejmenších čtverců

$$\beta = (X^T X)^{-1} X^T Y$$

prostorové mapy efektů jednotlivých regresorů

prostorová mapa směrodatných odchylek reziduálního signálu

HYPOTÉZY

- **nejjednodušší případ:** subjekt stimulován jedinou stimulační podmínkou

$$Y = x_1 \cdot \beta_1 + e$$

nulová hypotéza: $\beta_1 = 0$

alternativní hypotéza: $|\beta_1| > 0$

- **složitější případ:** subjekt stimulován více než jednou stimulační podmínkou

$$Y = x_1 \cdot \beta_1 + \dots + x_n \cdot \beta_n + e$$

nulová hypotéza: $c^T \beta_1 = 0$

alternativní hypotéza: $|c^T \beta_1| > 0$

- možno porovnávat odpověď na jednotlivé stimulační podmínky

TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ

- nejčastěji pomocí T-testu o parametrech β

$$T \approx \frac{c^T \beta}{\sigma}$$

- T je **přímo** úměrné velikosti testovanému efektu
- T je **nepřímo** úměrné směrodatné odchylce reziduí
- T – test je proveden v každém voxelu přes celý mozek
- T statistika má Studentovo rozložení, pro $df > 30$ se blíží normálnímu rozložení

TESTOVÁNÍ HYPOTÉZ

- F – test - porovnání dvou variant modelů
  - Model1 .. n_1 regresorů
  - Model2 .. n_2 regresorů $n_2 > n_1$

$$F \approx \frac{RSS1 - RSS2}{RSS2}$$

RSS1 .. směrodatná odchylka reziduí Modelu 1

RSS2 .. směrodatná odchylka reziduí Modelu 2

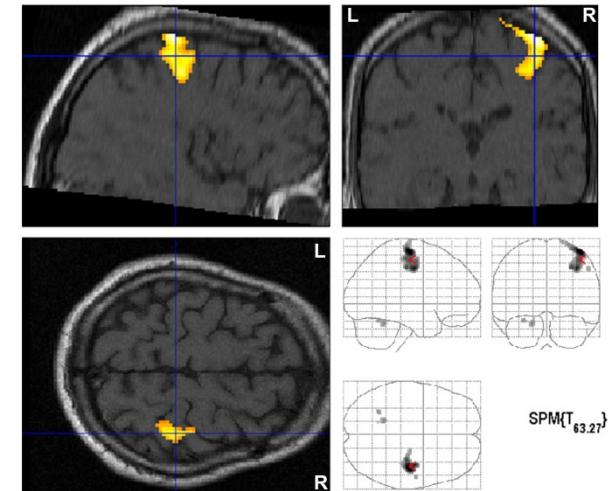
F statistika má chí-kvadrát rozložení

- lze testovat, zda Model2 s více regresory lépe vysvětluje variabilitu v datech než Model1
  - např. zda regresory pohybových parametrů vysvětlují signifikantní část variability v signálu
  - testování efektu stimulace, pokud máme více bazových funkcí pro modelování HRF

PRAHOVÁNÍ STATISTICKÉ MAPY

- volbou hladiny statistické významnosti p získáme prahovou hodnotu T_{krit} / F_{krit}
- p – pravděpodobnost falešně pozitivního výsledku

Nadprahové voxely označují místa v mozku, kde je testovaný efekt signifikantní na dané hladině statistické významnosti.

Motorika pravé ruky

$p < 0.001 \sim T_{krit} = 3.1$

Problém: $0.001 \times 100000 = 100$

... někde v objemu bude 100 falešně pozitivních výsledků

Řešení: korekce pro mnohonásobné porovnávání

KOREKCE PRO MNOHONÁSOBNÉ POROVNÁVÁNÍ

- **FWE** korekce (family wise error)

- **Bonferonni** $p_{corr} \approx \frac{p}{N}$ .... $N \gg 1000$, příliš konzervativní,

porušen předpoklad nezávislosti testů v případě fMRI dat

- **RFT** (random field theory) .. odhad hladkosti dat, tzn. závislosti v datech. Standard v SPM.

- FWE 0.05 : pravděpodobnost výskytu falešně pozitivního výsledku v celém objemu je menší než 0.05

- **FDR** korekce (false discovery rate)

- FDR 0.05 : 5% voxelů, ve kterých zamítáme nulovou hypotézu bude falešně pozitivních

SKUPINOVÁ ANALÝZA

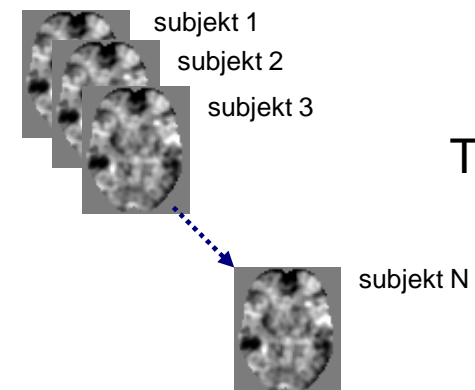
Průměrná aktivace skupiny
Rozdíl aktivací mezi dvěma skupinami
Rozdíl mezi aktivací před a po léčbě

FIXED EFFECT

- výsledky vztahující se pouze na danou skupinu
- postačuje malý počet subjektů (3 až 8)
- implementace konkaténováním dat a Design matic jednotlivců

RANDOM EFFECT

- výsledky lze zobecnit na celou populaci
- porovnává variabilitu mezi subjekty
- T-test na parametrech β jednotlivců

UKÁZKA VÝSLEDKŮ PŘI ZPRACOVÁNÍ POMOCÍ GLM

JEDEN SUBJEKT

blokový design

ZADÁNÍ - zmapování motorického kortexu pro LDK u pacienta

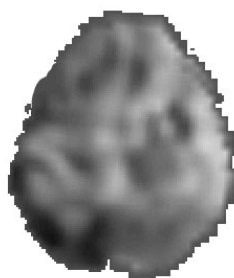
DESIGN - blokový design, sluchové povely START a STOP

DESIGN MATICE

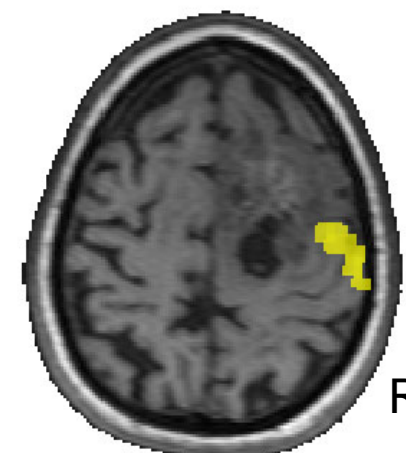

model: $y = X_1 \cdot \beta_1 + X_0 \cdot \beta_0 + \epsilon$

hypotéza: $|\beta_1| > 0$

$p < 0.05$
FWE

JEDEN SUBJEKT

event-related design

ZADÁNÍ - zmapování reakce na vzácné podněty
3 stimuly oddball

DESIGN – event-related design, 3 typy krátkých vizuálních stimulů

frequents: písmeno O, častý podnět

targets: písmeno X, vzácný podnět, - odezva stiskem tlačítka

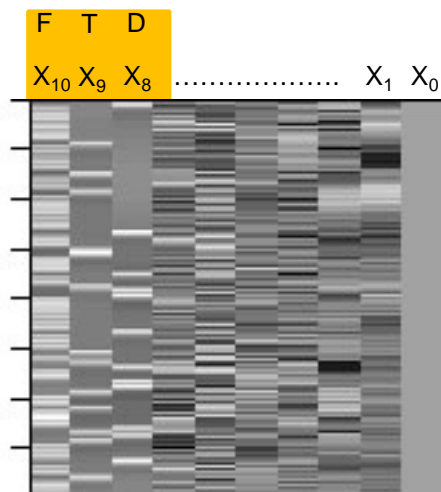
distractors: ostatní písmena abecedy, vzácný podnět

JEDEN SUBJEKT

event-related design

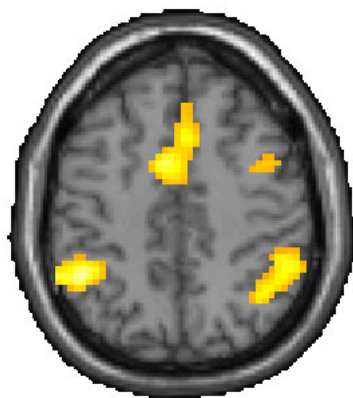
DESIGN MATICE

model: $y = X_{10} \cdot \beta_{10} + X_9 \cdot \beta_9 + X_8 \cdot \beta_8 + \dots + X_0 \cdot \beta_0 + \varepsilon$

hypotéza: $|\beta_9| > 0$ .... ve kterých místech je mozek aktivní při zpracování targetů ??

$|\beta_9| > |\beta_{10}|$
ve kterých místech je aktivita po targetech větší než aktivita po frequentech ??

$|\beta_9| > |\beta_8|$
ve kterých místech je aktivita po targetech větší než aktivita po distraktorech ??

SKUPINOVÁ ANALÝZA

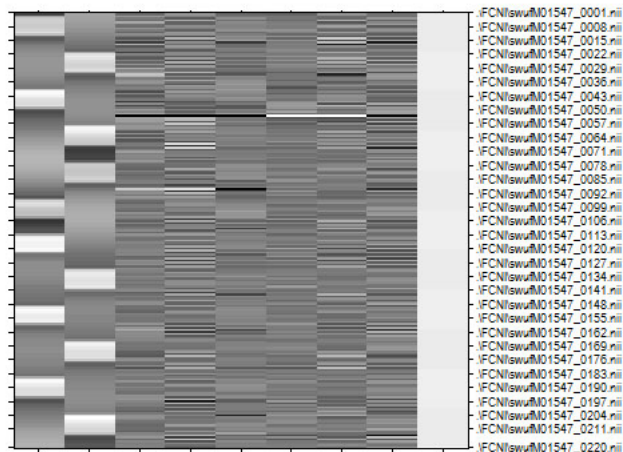
- práce Mgr. Jany Zelinkové, submitováno do Human Brain Mapping
- studium působení kampaně „Nemyslíš zaplatíš“ na lidský mozek
- blokový desig, 20 řidičů mužů ve věku kolem 21 let

SKUPINOVÁ ANALÝZA

DESIGN MATICE (jednotlivec)

X_8 X_7

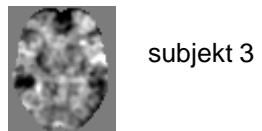
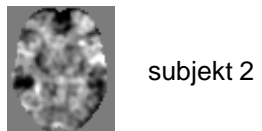
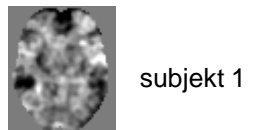
sloupec X_8 ... kontrolní videa

sloupec X_7 ... videa kampaně Nemyslíš zaplatíš

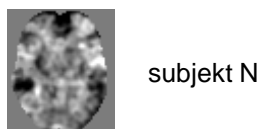
hypotéza: $\beta_7 > \beta_8$ .... ve kterých místech je mozek aktivnější při sledování spotů kampaně Nemyslíš zaplatíš oproti kontrolním spotům?

SKUPINOVÁ ANALÝZA

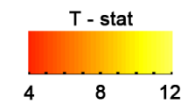
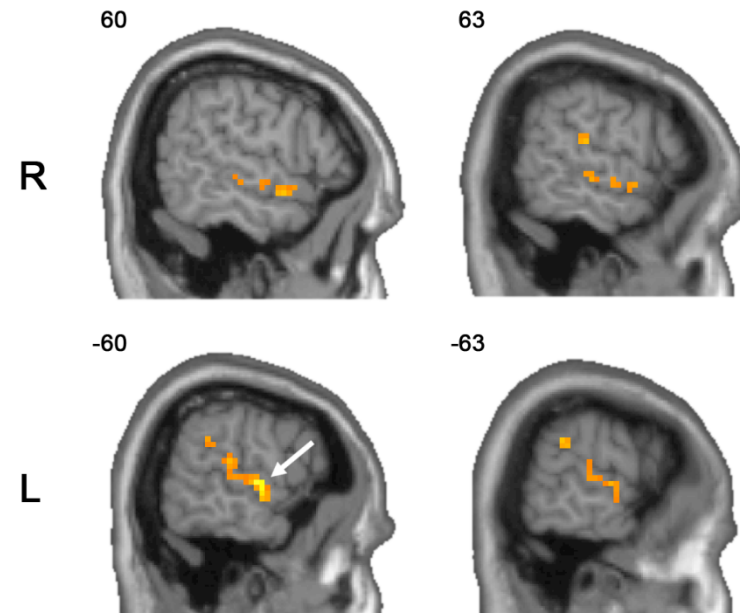
efekt $\beta_7 > \beta_8$ pro jednotlivé subjekty

N = 20

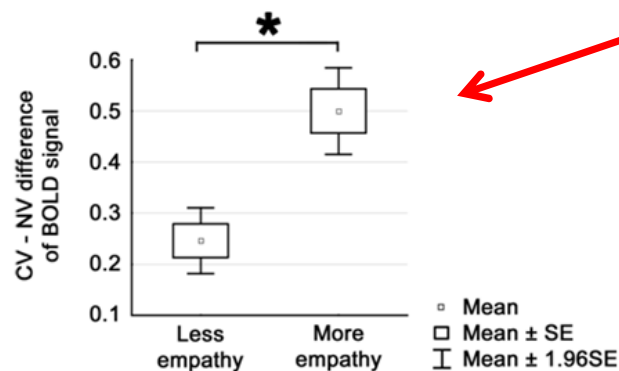
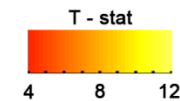
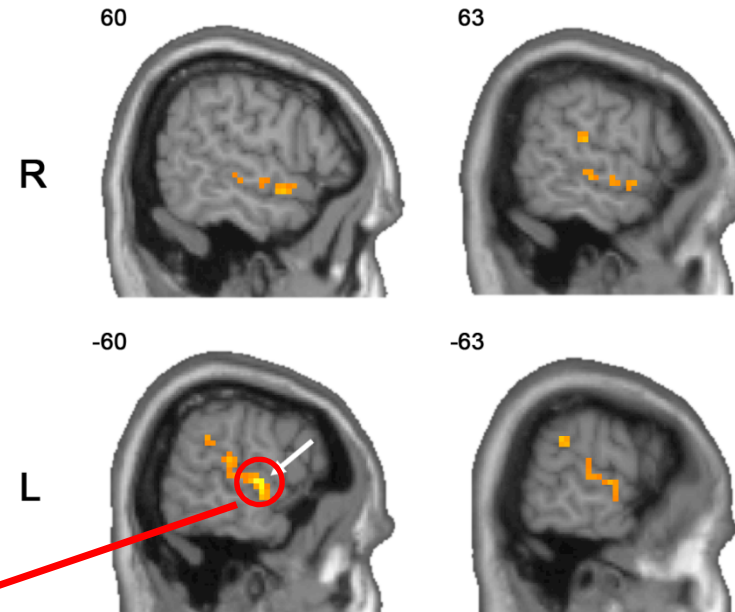
=> T - test =>

$p < 0.05$ FWE, N=20

SKUPINOVÁ ANALÝZA

- co ten rozdíl způsobuje ??
- respondenti rozdělení do dvou skupin podle vyjádření empatie při opakovaném sledování sekvencí kampaně Nemyslíš zaplatíš mimo MR
- ROI analýza

- STS je pravděpodobně neuroanatomicky spjat se schopností empatie